

**BIOLOGIYA DARSLARIDA AXBOROT OLISH KOMPETENTLIGINI
RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA**

Turayeva Ma'rifat Kamiljon qizi
Urganch davlat pedagogika instituti
Aniq va tabiiy fanlar tyutori

Annotatsiya. Ushbu maqolada biologiya darslarida o'quvchilarning axborot olish kompetentligini shakllantirish masalasi pedagogik muammo sifatida ko'rib chiqiladi. Bugungi ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil axborot izlash, tahlil qilish, saralash va amaliyotda qo'llay olish ko'nikmalarini rivojlantirish eng dolzarb vazifalardan biridir. Biologiya fani esa aynan hayotiy jarayonlar bilan bevosita bog'liq bo'lgani sababli, bu fan orqali o'quvchilarda zamonaviy axborot madaniyatini shakllantirishga alohida e'tibor qaratish zarur. Maqolada mavjud muammolar, ularni bartaraf etish yo'llari hamda samarali metodik yondashuvlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: biologiya darsi, axborot olish, kompetentlik, rivojlantirish, pedagogik muammo, ta'lim jarayoni, o'quvchilar, axborot manbalari

Annotation. This article considers the issue of forming students' information acquisition competence in biology lessons as a pedagogical problem. In today's educational process, one of the most urgent tasks is to develop students' skills in independent information search, analysis, sorting and application in practice. Since biology is directly related to life processes, it is necessary to pay special attention to the formation of a modern information culture in students through this subject. The article analyzes existing problems, ways to overcome them, and effective methodological approaches.

Keywords: biology lesson, information acquisition, competence, development, pedagogical problem, educational process, students, information sources

Аннотация. В данной статье рассматривается вопрос формирования информационной компетентности учащихся на уроках биологии как педагогическая проблема. В современном образовательном процессе одной из наиболее актуальных задач является развитие у учащихся навыков самостоятельного поиска, анализа, систематизации и применения информации на практике. Поскольку биология непосредственно связана с жизненными процессами, необходимо уделять особое внимание формированию современной информационной культуры учащихся посредством данного предмета. В статье анализируются существующие проблемы, пути их преодоления и эффективные методические подходы.

Ключевые слова: урок биологии, усвоение информации, компетентность, развитие, педагогическая проблема, образовательный процесс, учащиеся, источники информации

Globalashuv va raqamli texnologiyalar davrida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – o'quvchilarning mustaqil axborot olish, uni qayta ishlash va tahlil qilish kompetentligini shakllantirishdir. Ayniqsa, tabiiy fanlar orasida muhim o'rin tutuvchi biologiya fani – o'quvchilarning ilmiy tafakkurini shakllantirish, tabiat hodisalarini tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy ta'limda o'quvchilarning kompetensiyaviy yondashuv asosida rivojlanishi dolzarb masalalardan biridir. Xususan, axborot olish kompetentligi — bu o'quvchining kerakli ma'lumotni mustaqil tarzda izlab topish, tahlil qilish, baholash va amaliyotda qo'llay olish qobiliyatidir.

Biologiya fani — o'quvchilarda ilmiy tafakkur, ekologik madaniyat, kuzatuvchanlik, tahliliy fikrlash kabi ko'nikmalarni shakllantiradigan asosiy fanlardan biridir. Shu sababli, biologiya darslarida axborot olish kompetentligini rivojlantirish ta'lim sifati va natijadorligining muhim omiliga aylanmoqda.

O'quvchilar biologiya darslarida turli manbalardan — darsliklar, internet resurslari, ilmiy maqolalar, tajriba natijalari orqali axborot izlaydi. Bu jarayon ularning mustaqil fikrlashini, izlanish ko'nikmalarini, tanqidiy yondashuvini va mas'uliyatli qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantiradi.

Biroq amaliyotda o'quvchilarning axborot bilan ishlash ko'nikmalari ko'p hollarda yetarli darajada shakllanmagan bo'lib, bu holat pedagogik muammo sifatida e'tiborni talab etadi. Shuning uchun o'qituvchilar zamonaviy pedagogik texnologiyalar, axborot texnologiyalari, loyiha va tadqiqot metodlariga tayanib, o'quvchilarda axborot olish kompetentligini shakllantirishga alohida e'tibor qaratishlari zarur.

Biroq biologiya darslarida o'quvchilarda axborot olish kompetentligini samarali rivojlantirish ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, bu jarayon turli pedagogik muammolarni keltirib chiqaradi. Jumladan, o'quvchilarning mustaqil fikrlashga tayyor emasligi, ishonchli axborot manbalarini tanlay olmasligi, texnologik vositalarning cheklanganligi kabi muammolar bu yo'nalishda tizimli ishlashni talab qiladi.

Axborot olish kompetentligini o'quvchining turli manbalardan kerakli axborotni izlash, saralash, tahlil qilish, uni tushunish va amaliyotga tatbiq etish qobiliyati deb tariflash mumkin. Bugungi tez o'zgaruvchan axborot makonida o'quvchilarning mustaqil ishlashga tayyor bo'lishi, ishonchli manbani tanlay olishi va tanqidiy fikrlash asosida qaror qabul qilish ko'nikmasi ta'limdagi ustuvor maqsadlardandir.

Ta'lim tizimining raqamli transformatsiyasi, ochiq ta'lim manbalari sonining oshishi va internetga keng kirish imkoniyati bu kompetentlikni nafaqat foydali, balki zaruriy qiladi. Ayniqsa, biologiya kabi ilmiy fanlarda ilmiy-ommabop axborotning hajmi va xilma-xilligi o'quvchilardan mustaqil axborot tahlili qilishni talab etadi.

Zamonaviy jamiyatda insonning muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi ko'p jihatdan uning axborot bilan ishlay olishiga bog'liq. Bu esa ta'lim tizimida o'quvchilarning axborot olish kompetentligini shakllantirishni eng muhim maqsadlardan biriga aylantirmoqda.

Biologiya – hayotiy voqealar, real jarayonlar va ilmiy yangiliklar bilan bevosita bog'liq fan. Biologiyada axborot olish kompetentligini rivojlantirish uchun quyidagi omillar mavjud:

1. Fanlarning tez rivojlanishi – genetika, biotexnologiya, ekologiya kabi yo'nalishlar har yili yangilanmoqda. O'quvchi doimiy izlanishga undaladi;
2. Fan va hayot o'rtasidagi bog'liqlik – sog'liq, oziq-ovqat xavfsizligi, virusologiya kabi mavzularda mustaqil axborot izlashga zarurat tug'iladi;
3. Kuzatish, tajriba va tahlil – biologiyada o'quvchilar o'z izlanishlarini ilmiy uslubda olib borishga o'rganadilar.

Masalan, "Oziq-ovqat tarkibidagi oqsillar" mavzusida o'quvchi internet orqali oziq-ovqat mahsulotlaridagi oqsil miqdori haqida ma'lumot topib, ularni solishtiradi va sog'lom ovqatlanish bo'yicha xulosa chiqaradi. Bu jarayonda o'quvchi o'z-o'zidan axborot izlaydi, tahlil qiladi, saralaydi va amaliyotga joriy etadi.

Axborot olish kompetentligini rivojlantirish – oddiy ko'nikma emas, balki uzluksiz o'quv va tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishni talab qiladigan murakkab pedagogik jarayondir.

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning axborot olish kompetentligini rivojlantirish – ularning mustaqil fikrlashi, ilmiy yondashuvi va hayotiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qila olish qobiliyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, biologiya fanida bu kompetentlikni rivojlantirish o'quvchilarning atrof-muhitga ongli munosabatini, ekologik madaniyatini va ilmiy izlanishga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Biologiya darslarida axborot texnologiyalaridan foydalanish, loyiha asosida ishlash, interaktiv metodlarni qo'llash orqali o'quvchilarda mustaqil axborot izlash, uni tahlil qilish va baholash ko'nikmalari shakllanadi. Bu esa o'z navbatida ularning tanqidiy fikrlashini, ilmiy asosda fikr yuritish qobiliyatini va faol fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlaydi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, biologiya fanini o'qitishda axborot olish kompetentligini rivojlantirish – zamonaviy ta'lim talablariga javob beruvchi, mustaqil fikrlovchi va axborotga ongli yondasha oladigan shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 12-apreldagi PQ–207-sonli qarori “Ta’limda raqamli texnologiyalarni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
2. O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. — Toshkent, 2019.
3. Hasanboyeva D., Abdurahmonova G. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2020. 89-BET
4. Rasulov B.Q. Biologiyani o‘qitish metodikasi. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2018.
5. Jalolov J.J. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: “Ilm ziyo”, 2019.
6. Xamidova N.X. Zamonaviy biologiya ta’limida axborot texnologiyalari // Biologiya va tibbiyot muammolari. – 2021. – №2. – B. 45–48.
7. Sharipova G. Ta’limda axborot madaniyati va kompetensiyaviy yondashuv // Pedagogik izlanishlar jurnali. – 2020. – №3. – B. 12–16.
8. Solihova N. O‘quvchilarda axborot olish kompetentligini shakllantirish yo‘llari // Xalq ta’limi jurnali. – 2022. – №4. – B. 20–24.
9. Egamberdiyeva D. Biologiya fanini o‘qitishda interaktiv metodlardan foydalanish samaradorligi // Ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Toshkent, 2023.